

AFETLERDE PSIKO-SOSYAL DAYANIKLILIK VE RISK İLETİŞİMİ

7. Baskı - 15 Haziran 2025

GİRİŞ

RESILIAGE, kültürel ve doğal mirasın Afet Riskinin Azaltılmasına (DRR) entegrasyonu yoluyla toplum direncini artırmaya odaklanan üç yıllık bir Avrupa araştırma projesidir (2023-2026). Horizon Europe tarafından finanse edilen proje, yerel toplulukların önemli bir kaynağı olan mirasın, doğal tehlikeler ve aşırı olaylar karşısında toplumsal dayanıklılığı nasıl güçlendirebileceğini araştırmaktadır. RESILIAGE, saha araştırması yaparak ve toplulukları çoklu tehlike senaryolarına dahil ederek, birlikte eyleme geçirilebilir bilgi üretmeyi, toplulukları afet risklerine daha iyi hazırlanma ve azaltma konusunda güçlendirmeyi ve aynı zamanda iklim değişikliğinin etkilerini ele almayı amaçlamaktadır.

Proje Politecnico di Torino tarafından yürütülmekte ve ilk müdahale ekipleri, politika yapıcılar, vatandaş dernekleri ve miras örgütleri de dahil olmak üzere 10 ülkeden 18 ortağı kapsamaktadır. RESILIAGE, farklı ülkelerde kurulan beş CORE Laboratuvarı aracılığıyla yönetim, sosyal etkileşim ve diğer kritik faktörleri analiz etmek için Sistemik Dayanıklılık İnovasyonu (SyRI) çerçevesini kullanmaktadır. Bu çerçeve, afet risk yönetimi ve iklim değişikliğine uyumda kültürel mirası kullanarak toplum direncini güçlendiren uygulamaları tanımlar ve geliştirir. Buna ek olarak, her bir CORE Laboratuvarı, şehir bölgesi, belediye, belediye ağı, bölgesel ve bölgeler arası dahil olmak üzere belirli bir yönetim ölçeğinde uzmanlaşmıştır.

Proje, paydaşları işbirlikçi ve katılımcı süreçlere dahil ederek, toplumun hazırlığını güçlendiren ve afet direnci için uzun vadeli stratejileri teşvik eden dijital araçlar ve yumuşak çözümler yaratmayı amaçlamaktadır.

İÇERİK

7 No'lu Afetlerde Psiko-Sosyal Dayanıklılık ve Risk İletişimi Kitapçığı, son zamanlarda yaşanan kriz ve afetlerin Avrupa vatandaşlarının yaşamlarını, geçim kaynaklarını ve çevrelerini öngörülemeyen ve benzeri görülmemiş şekillerde nasıl etkilediğine odaklanarak RESILIAGE'deki psikososyal yaklaşımı incelemektedir. Bu olaylar, bu tür acil durumlar sırasında bireysel ve kolektif davranışları anlamamızda önemli bir boşluğun altını çizmiştir; bu boşluk, ilk müdahale ekiplerinin (FR'ler) etkinliğini, teknolojik sistemlerin tasarımını ve farklı ölçeklerde Hazırlık Planları (PP'ler) gibi yeterli politika önlemlerinin geliştirilmesini ve uygulanmasını zayıflatmaktadır.

En önemlisi, krizler farklı zaman ölçeklerinde (olay öncesi, sırası ve sonrası) ortaya çıkar ve bu aşamalardaki insan davranışlarını öngörmek dayanıklılık oluşturmak için esastır. Bireylerin bir tehdidi algılama biçimi, bir krizin yıkıcı hale gelip gelmeyeceğini önemli ölçüde etkileyebilir. Ne yazık ki, insanlar genellikle bir felaket meydana geldiğinde nasıl hareket edecekleri konusunda net bilgiye sahip değildir ve davranışları uygun veya güvenli olmayabilir. Risk algısı, etkili olmakla birlikte bilişsel önyargıları da beraberinde getiren sezgisel yöntemler tarafından şekillendirilmektedir. Jensen ve Ong'un (2020) belirttiği gibi, insanların riski nasıl algıladığını

anlamak, etkili afet risk yönetimi için hayati önem taşımaktadır. Daha iyi acil durum müdahale planlaması yapılmasını sağlar ve vatandaşları önleyici tedbirler almaya motive edebilir. Dolayısıyla iletişim, önyargılı algıların düzeltilmesinde ve risklere karşı daha objektif ve bilinçli tepkilerin teşvik edilmesinde çok önemli bir rol oynamaktadır.

RESILIAGE'deki psikososyal yaklaşım, afetlerin ardından gelen ruh sağlığı etkilerini de ele almaktadır. Bu etkiler travma sonrası stres bozukluğu (TSSB), depresyon ve diğer psikolojik durumları içerebilir (Boscarino vd., 2014; De Jesús vd., 2022). Acil durum planları genellikle ruh sağlığına ilişkin hususları göz ardı etmekte ve bireyler kendilerini etkili psikolojik başa çıkma mekanizmalarından yoksun bulabilmektedir. Bununla birlikte, travma yalnızca bir zarar kaynağı değildir, aynı zamanda travma sonrası büyümeyi (PTG) de katalize edebilir. Magne, Jaafari ve Voyer (2021) tarafından tanımlandığı üzere, PTG, bazı bireylerin büyük bir travmadan sonra yaşadığı olumlu psikolojik değişiklikleri ifade eder. Bu değişiklikler arasında hayata karşı yenilenmiş bir takdir, güçlendirilmiş ilişkiler, kişisel gelişim, yeni fırsatlar ve daha derin bir maneviyat duygusunun geliştirilmesi yer alabilir.

Bu temaları keşfetmek için RESILIAGE, beş CORE Laboratuvarı bünyesinde birbirini tamamlayan iki saha çalışması yürütmüştür:

- Deneyisel bir çalışma, doğal tehlike risklerinin önceden nasıl iletileceğini incelemiştir. Katılımcılar, yerel afet senaryolarıyla (örn. seller, depremler, orman yangınları, sıcak hava dalgaları, toprak kaymaları) ilgili on temel güvenlik davranışını gösteren üç farklı poster tasarımını görmeye davet edilmiştir. Her bir poster, tek başına piktogramlardan kısa metin içeren piktogramlara ve son olarak daha detaylı çizimler içeren piktogramlara kadar ayrıntı düzeyi bakımından çeşitlilik göstermiştir. Katılımcıların her bir posterle görsel etkileşimini analiz etmek için bir göz izleme kamerası kullanılırken, ön ve son anketler risk algısı ve duygusal tepkilerdeki değişiklikleri ölçmüştür.
- Nisan-Temmuz 2024 tarihleri arasında dağıtılan çevrimiçi bir anket, beş CORE Laboratuvarının tamamında vatandaşlardan veri toplamıştır. Anket, bireylerin doğal tehlikelerle ilgili geçmiş deneyimlerini, ilgili risk algılarını, kurumlara olan güvenlerini ve bu deneyimlerin hem olumsuz (örn. TSSB) hem de olumlu (örn. PTG) psikolojik etkilerini araştırmıştır.

Göz izleme teknolojisi kullanılarak poster tabanlı deneyisel iletişim stratejilerinin Avrupa genelinde nasıl test edildiğini keşfedin ve çevrimiçi bir anketin gerçek hayattaki afet deneyimleri, ruh sağlığı sonuçları ve kurumlara duyulan güven hakkında neler ortaya çıkardığını öğrenin. Bu bilgiler birlikte, daha dirençli toplulukların ve daha insan merkezli kriz müdahalelerinin şekillendirilmesine katkıda bulunmaktadır.

Core Lab

**Karsiyaka
TURKEY**

KARSIYAKA CORE LAB

FELAKETTEN ÖNCE RISKİN İLETİLMESİ

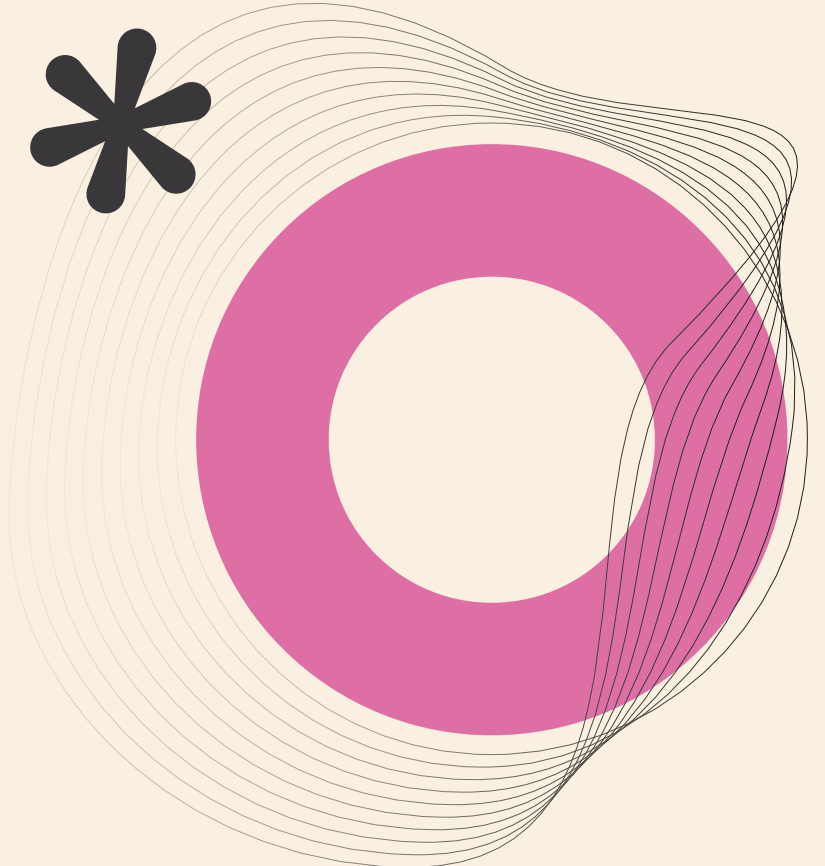
Core Lab

**Karsiyaka
TURKEY**

Görsel iletişimin etkisi

Doğal tehlikeler sırasında yapılması gerekenleri gösteren posterlerin hem risk farkındalığını hem de duygusal düzenlemeyi teşvik etmede etkili olduğu kanıtlanmıştır. Posterleri gördükten sonra katılımcılar hem olumlu hem de olumsuz duygularında azalma olduğunu bildirmişlerdir. Bu durum, basit ve net görsel iletişimin, duyguları yatıştırarak ve farkındalığı artırarak krizler sırasında uyumlu davranışları teşvik etmeye yardımcı olabileceğini göstermektedir.

Ancak, duygusal olarak etkilenmek veya risklerin farkında olmak her zaman eyleme geçmeye yol açmaz. Davranış değişikliğini gerçekten desteklemek için posterler atölye çalışmaları, pratik alıştırmalar veya eğitim oturumları gibi daha ilgi çekici ve katılımcı yöntemlerle birleştirilmelidir.

Görsel iletişim ortamlarının özellikleri

- Göz izleme sonuçları, bir posterin etkinliğinin ne kadar ayrıntılı olduğuna ve ne zaman kullanıldığına bağlı olduğunu göstermiştir:
- 'Sadece piktogramlar' posterleri en hızlı anlaşılan posterdir, ancak bilinçli karar vermeyi desteklemek için yeterli ayrıntıya sahip olmayabilir.
- 'Piktogramlar ve metinler' posterleri netlik ve anlama hızı arasında bir denge sunar. Hızlı bilgi işlemeye olanak tanıdığı için acil durumlar için en uygun olanıdır.
- 'Resimler ve metinler' posterleri bilgilendirici olmakla birlikte okunması ve işlenmesi en uzun süren posterdir. Acil durumlarda kullanım için daha az uygundur ancak önceden kullanıldığında insanların kendilerini daha hazırlıklı ve özgüvenli hissetmelerine yardımcı olabilir.

Kısacası, hazırlık aşamalarında detaylı materyaller kullanılmalı, gerçek acil durumlar sırasında ise kısa, okunması kolay formatlar kullanılmalıdır.

Katılımcılar ayrıca kapsayıcı tasarımın önemini vurgulamışlardır. Öneriler arasında yüksek kontrastlı renkler, büyük resimler, dokunsal unsurlar ve görme engelli kişileri desteklemek için ses tabanlı uyarılar yer aldı. Bir katılımcı, her bir işaretin, birleştirildiğinde bir anahtar kelime oluşturarak vatandaşların temel talimatları hatırlamasına yardımcı olacak bir harfe dönüştürülmesini önerdi. Bir başka fikir de uyarı işaretlerini interaktif hale getirerek insanların bir klavye ya da sesli komutlar kullanarak soru sormalarına olanak sağlamaktır.

Sıcak hava dalgası riskiyle yüzleşmek: doğru reflekslere sahip olalım!

Bezirtilerizi iletin
Bezirtilerinizi Acil Durumda 112

www.davranis_sicak-hava-dalgasi.tr

Sıcak hava dalgası riskiyle yüzleşmek: doğru reflekslere sahip olalım!

 Bilgi sahibi olun ve acil durum hizmetleri ve yerel belediyenizi tarafından verilen talimatlara uyun	 Gündüz en sıcak saatlerinde dışarı çıkmaktan kaçının	 Tercihen kısa mesaj yoluyla sormayın ve telefonla iletişime geçin	 Fiziksel effortlardan kaçın
 Gündüzleri pencereleri kapatın ve gözetli havalandırın	 Alkoholden kaçınarak yeterince yitir ve içir	 Açık renkli giysiler giyin ve başınızı örtün	 Vücudunuzu nemli tutun (sprey şişesi, duş vb.)

Bezirtilerinizi (foto, ses, dokunma, bas, algı, dokunma, vb.) iletin ve gerektiren bir doktora başvurun.

Bezirtilerinizi Acil Durumda 112

www.davranis_sicak-hava-dalgasi.tr

Sıcak hava dalgası riskiyle yüzleşmek: doğru reflekslere sahip olalım!

 Bilgi sahibi olun ve acil durum hizmetleri ve yerel belediyenizi tarafından verilen talimatlara uyun	 Gündüz en sıcak saatlerinde dışarı çıkmaktan kaçın	 Tercihen kısa mesaj yoluyla sormayın ve telefonla iletişime geçin	 Fiziksel effortlardan kaçın
 Gündüzleri pencereleri kapatın ve gözetli havalandırın	 Alkoholden kaçınarak yeterince yitir ve içir	 Açık renkli giysiler giyin ve başınızı örtün	 Vücudunuzu nemli tutun (sprey şişesi, duş vb.)

Bezirtilerinizi (foto, ses, dokunma, bas, algı, dokunma, vb.) iletin ve gerektiren bir doktora başvurun.

Bezirtilerinizi Acil Durumda 112

www.davranis_sicak-hava-dalgasi.tr

"Sadece piktogramlar" posterleri

"Piktogramlar ve metinler" posterleri

"İllüstrasyonlar ve metinler" posterleri

Geçmiş afetlerin risk algısı ve psikolojik etkileri üzerine çevrimiçi anket

Doğal tehlike riski algısı

Genel olarak, Karşıyaka CORE laboratuvarındaki katılımcılar çevresel felaketlerin başkaları için kendilerinden daha tehlikeli olduğunu düşünmektedir - karşılaştırmalı iyimserlik olarak bilinen yaygın bir önyargı (Weinstein, 1980). Bu durum, hazırlanmak için kişisel motivasyonu azaltabilir. Bu nedenle risk iletişimi yerel nüfusun özel hassasiyetlerini vurgulamalıdır.

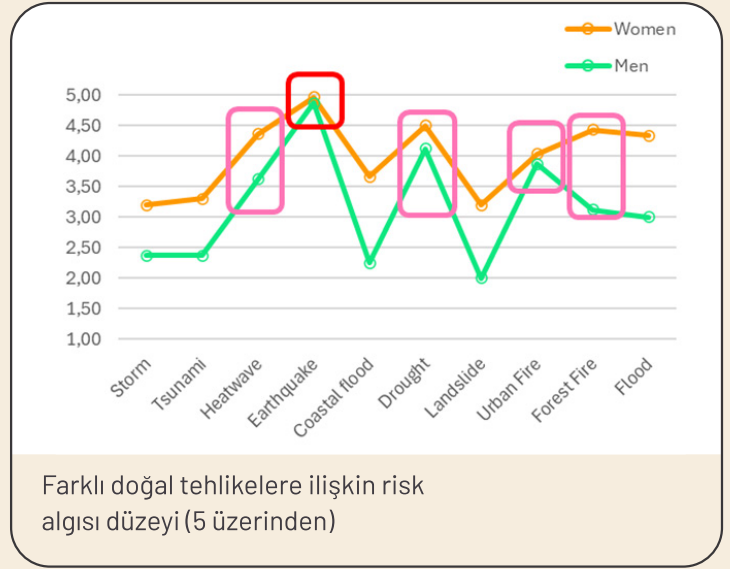
Depremler en ciddi tehdit olarak algılanmış, bunu sıcak hava dalgaları, kuraklık, kentsel yangınlar ve orman yangınları izlemiştir. Bunların çoğu sıcaklıkla ilgilidir ve iklim değişikliğinin medyada yer almasından etkilenmiş olabilir. Türkiye'de yakın zamanda meydana gelen 2023 yılı 6 Şubat depremi, Karşıyakada deprem riskine güçlü bir şekilde odaklanılmasını açıklayabilir. Ancak bu durum, bölge sakinlerinin depreme hazırlık konusuna daha fazla odaklanmasına ve potansiyel olarak ısıyla ilgili riskleri göz ardı etmesine yol açabilir.

Birçok afet riskinin genel olarak yüksek puan alması da dikkat çekicidir. Birden fazla tehdide ilişkin sürekli farkındalık stres, kaygı ve depresyonu artırabileceğinden, bu durum ruh sağlığı açısından endişe verici olabilir. Diğer CORE laboratuvarlarında olduğu gibi, kadınlar çoğu afet riskini erkeklerden daha fazla tehdit edici olarak görme eğilimindedir.

Kurumlara güven

Afet risklerinin yönetilmesi söz konusu olduğunda katılımcılar en çok akrabalarına, komşularına ve bilim insanlarına güvenmektedir. Dini kuruluşlar, polis ve yerel yetkililer en az güvenilir olarak görülmüştür.

Güvenilir bilgi sağlama açısından bilim insanları, Avrupa Birliği ve akrabalar en güvenilir kaynaklar olarak görülmüştür. Dini kuruluşlar, ulusal hükümet ve polis ise en alt sıralarda yer almıştır.

Doğal tehlikelerin psikolojik etkileri

Katılımcıların %51,5'i travma sonrası stres bozukluğu (TSSB) belirtileri göstermiştir. Bunların %88'ini kadınlar ve %12'sini gönüllüler oluşturmaktadır - her ikisi de özellikle hassas gruplar olarak tanımlanmaktadır. Bu durum Karşıyaka'da acil dikkat gerektiren bir ruh sağlığı sorununa işaret etmektedir.

Blondé ve Girandola'ya (2016) göre kadınların daha savunmasız olması, olumsuz duyguları yoğunlaştırabilen ve uyumlu davranışları engelleyebilen daha yüksek risk algısıyla bağlantılı olabilir. Risk farkındalığının artırılması afete hazırlık için önemli olmakla birlikte, duygusal esenlik desteği ile dengelenmelidir.

Gönüllüler de afetlere maruz kaldıkları ve yüksek risk altında oldukları için hedefe yönelik psikolojik desteğe ihtiyaç duymaktadır.

TSSB semptomları sadece doğrudan mağdurları değil, aynı zamanda akrabalar, medya veya toplum aracılığıyla dolaylı olarak maruz kalanları da etkileyebilir. Bu nedenle ruh sağlığı desteği bu dolaylı mağdurları da kapsayacak şekilde genişletilmelidir.

Son olarak, anket sonuçları kurumlara daha fazla güven duyan katılımcıların daha az TSSB belirtisi gösterdiğini ortaya koymuştur. Sağlık hizmeti sağlayıcılarına ve bilim insanlarına daha fazla güven duyanlar, travma sonrası büyüme (PTG) - travmayı takip edebilen olumlu psikolojik değişiklikler - belirtilerini de daha fazla bildirmişlerdir. Bu durum, halkın kurumlara güven duymasının ruh sağlığının korunması ve dayanıklılığın teşvik edilmesinde nasıl hayati bir rol oynadığını vurgulamaktadır.

WEBSITE

www.resiliage.eu

CONTACT US

info@resiliage.eu

FOLLOW US

     @ResiliageEU

OUR CONSORTIUM

